

นางสาววิภารัตน์ นิยมไทย
นิติกร สำนักกฎหมาย

เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับศาลทหาร

๑. บทนำ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ศาลทหาร” แล้วบางท่านอาจจะยังไม่ทราบว่าศาลทหารนั้นเป็นศาลที่มีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีประเภทใด และศาลทหารมีความจำเป็นหรือมีความสำคัญต่อกิจการทางทหารและต่อความมั่นคงของประเทศชาติมากเพียงใด นอกจากนี้ยังอาจมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับศาลทหาร เช่น การเข้าใจว่าศาลทหารเป็นการให้สิทธิพิเศษแก่ทหารที่กระทำความผิด หรือเข้าใจว่าศาลทหารเป็นองค์กรที่ไม่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น ทั้งที่ในความเป็นจริงศาลทหารเป็นกระบวนการยุติธรรมทางทหารที่มีขึ้นเพื่อปกครองบังคับบัญชาเหล่าทหารให้อยู่ในระเบียบวินัยอันดีและเอื้ออำนวยความยุติธรรมให้แก่พลเมืองในชาติ โดยวิธีการหรือกระบวนการดำเนินคดีที่เหมาะสมกับการปกครองบังคับบัญชาเหล่าทหาร เช่นเดียวกับการจัดตั้งศาลทหารของนานาอารยประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส หรือสาธารณรัฐประชาชนจีน

ปัจจุบันคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติโดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะหัวหน้าคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ได้เข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ ตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ เวลา ๑๖.๓๐ เป็นต้นไป และต่อมาได้มีประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) กำหนดให้คดีความผิดบางประเภทต้องอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร ดังนั้นเพื่อเป็นการทบทวนความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับที่มาและบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลทหาร คอลัมน์ การปฏิรูปกฎหมาย : LAW REFORM จึงใคร่ขอเสนอบทความ เรื่อง “เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับศาลทหาร” ดังนี้

๓. ที่มาของศาลทหาร

ศาลนั้นเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการซึ่งทำหน้าที่ตีความและใช้บังคับกฎหมายในนามของรัฐ โดยศาลในประเทศไทยมี ๔ ศาลด้วยกัน อันประกอบด้วย **ศาลรัฐธรรมนูญ** มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ **ศาลยุติธรรม** มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและทางอาญาทั่วไป **ศาลปกครอง** มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการปกครองระหว่างรัฐหรือองค์กรของรัฐกับประชาชน และ**ศาลทหาร** มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาทหาร และคดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

๓.๑ เหตุผลและความจำเป็น ของการจัดตั้งศาลทหารในประเทศต่าง ๆ นั้น ก็คือ ศาลทหารจะมีวิธีพิจารณาคดีที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์แตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีของศาลพลเรือน ศาลทหารจึงเหมาะสมกับการอำนวยความยุติธรรมในภาวะสงครามมากกว่า ประกอบกับเขตอำนาจของศาลพลเรือนถูกจำกัดอยู่แต่ในพื้นที่ตามที่กฎหมายกำหนดไม่สามารถติดตามกองกำลังไปปฏิบัติภารกิจได้ และในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ อาทิ อนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ลงวันที่ ๑๒ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๙ ได้กำหนดห้ามไม่ให้ฟ้องคดีบุคคลบางประเภท อาทิ เชลยศึก ต่อศาลในระบบปกติ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เหตุผลที่สำคัญที่สุดในการจัดตั้งศาลทหารก็คือเรื่องของการรักษาความมั่นคงของประเทศ โดยการรักษาความมั่นคงนั้นจำเป็นต้องพึ่งพากองกำลังทหารที่เข้มแข็งซึ่งต้องอาศัยหลักเอกภาพในการบังคับบัญชา กระบวนพิจารณาคดีในศาลทหารจึงให้ผู้บังคับบัญชาทหารมีส่วนร่วม เช่น เป็นตุลาการร่วมในการตัดสินคดี หรือมีอำนาจในการอุทธรณ์ ฎีกา เป็นต้น ซึ่งอำนาจต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีในกระบวนพิจารณาคดีในศาลพลเรือน นอกจากนี้ การที่ผู้บังคับบัญชาทหารได้เข้าร่วมเป็นตุลาการก็จะทำให้ทราบถึงสาเหตุที่กำลังพลดังกล่าวไปกระทำความผิดและจะได้หาแนวทางในการป้องกันและแก้ไข อีกทั้งการมีศาลทหารยังสอดคล้องหลักสากลที่ว่า การปกครองทหารจะใช้วิธีการเช่นเดียวกับการปกครองพลเรือนไม่ได้ เนื่องจากทหารเป็นผู้ถืออาวุธร้ายแรงอยู่ในมือ จำเป็นต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่เข้มงวดยิ่งกว่าพลเรือน และด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับที่ผ่านมาจึงได้บัญญัติให้มีศาลทหารเป็นหนึ่งในองค์กรตุลาการเช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง^๑

๓.๒ ศาลทหารต่างประเทศ^๒ ศาลทหารนั้นถือเป็นหลักสากลที่นานาอารยประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส หรือสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้กำหนดให้มีขึ้นเพื่อเหตุผลทางด้านความมั่นคง ตัวอย่างเช่น

ศาลทหารสหรัฐอเมริกา แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ทหาร และศาลฎีกาทหาร โดยศาลชั้นต้น มี ๓ ศาล คือ

^๑ กองพระธรรมนูญ กรมสารบรรณทหาร, **เกร็ดความรู้ เรื่อง ศาลทหาร**, หน้า ๑ - ๓ สืบค้นจากเว็บไซต์ www.jcepo.net/web/Doc/mil_court.pdf เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^๒ โภกลม มีจุล, **ศาลทหาร ตอนที่ ๑ กับกระบวนการศาลยุติธรรมที่ปฏิรูป**, สืบค้นจากห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม เว็บไซต์ http://elib.coj.go.th/Article/c13_8_5.pdf เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๕๗.

General Courts - Martial มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบุคคลที่อยู่ใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย Uniform Code of Military Justice และความผิดที่กฎหมายเกี่ยวกับสงครามได้กำหนดให้ขึ้นศาลทหาร

Special Courts - Martial มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบุคคลที่อยู่ใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย Uniform Code of Military Justice ซึ่งผู้กระทำความผิดมีโทษไม่ถึงประหารชีวิต

Summary Courts - Martial มีอำนาจพิพากษาคดีที่อยู่ใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย Uniform of Military Justice ซึ่งผู้กระทำความผิดมีโทษไม่ถึงประหารชีวิต แต่ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่นายดาบ จ่านายสิบ นักเรียนทหาร กระทำความผิด

ศาลอุทธรณ์ทหาร ประมวลกฎหมาย Uniform Code of Military Justice ได้บัญญัติให้กรมพระธรรมนูญเป็นผู้เสนอศาลทหารพิพากษาลงโทษนายทหารที่เป็นนายพลหรือผู้บังคับการเรือหรือโทษประหารชีวิต โทษไล่ออกซึ่งผู้รับโทษเป็นนายทหารสัญญาบัตร นักเรียนทหารเรือหรือนายเรือชั้นตรี โทษปลดออกเพราะประพฤติไม่ดีหรือกักขังมีกำหนด ๑ ปี หรือกว่านั้นขึ้นไป

ศาลฎีกาทหาร ประกอบด้วยตุลาการ ๓ นาย แต่งตั้งจากบุคคลพลเรือนโดยประธานาธิบดี โดยคำแนะนำและยินยอมของวุฒิสภา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่จำเลยมียศเป็นนายพลหรือผู้บังคับการเรือ

ศาลทหารสหราชอาณาจักร แบ่งออกเป็นศาลทหารชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ทหาร ศาลทหารชั้นต้น ได้แก่ ศาลจังหวัด ศาลมณฑลทหาร และศาลอาญาศึก ซึ่งผู้เป็นตุลาการพระธรรมนูญ ก็คือผู้พิพากษาของศาลพลเรือนเป็นผู้พิจารณาคดีร่วมกับตุลาการที่เป็นทหาร ศาลอุทธรณ์ทหาร เป็นส่วนหนึ่งของศาลอุทธรณ์พลเรือน

ศาลทหารสูงสุด คือ ศาลฎีกาซึ่งทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีชั้นฎีกาของศาลทหารและศาลพลเรือน

ศาลทหารฝรั่งเศส ศาลทหารชั้นต้นให้ผู้พิพากษาจากศาลอุทธรณ์พลเรือนมาเป็นประธานร่วมกับตุลาการที่เป็นทหาร และคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลทหารชั้นต้นให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาซึ่งเป็นศาลเดียวกับศาลฎีกาพลเรือน

๓. บทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับศาลทหาร

๓.๑ “ศาลทหาร” เป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่พิพากษาอาชญากรรมภายใต้กรอบแห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ โดยในอดีตที่ผ่านมา กฎหมายที่วางระเบียบการตัดสินลงโทษทหารอันเป็นต้นแบบของศาลทหาร คือ กฎหมายตราสามดวง ลักษณะขบถศึก กฎหมายฉบับนี้ได้วางระเบียบการลงโทษทหารที่ย่อท้อในการรบไว้ โดยกำหนดว่าความผิดขั้นใดผู้บังคับบัญชาลงโทษได้ ขั้นใดต้องนำตัวส่ง “นายกอง” หมายถึง ผู้บังคับบัญชาของจำเลย “ยุกระบัตร์” คือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมาย และ “เกียกกาย” คือ เจ้าหน้าที่ต้อนทหารเข้ารับ ร่วมกันเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาความผิด

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕ ในเรื่องการศาลนั้นมีศาลหลายศาลสังกัดอยู่ตามกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ศาลใดสังกัดอยู่กระทรวง ทบวงใด เขตอำนาจของศาลก็เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม นั้น เช่น ศาลกรมท่า มีอำนาจชำระคดีความต่างประเทศ ศาลกรมนา มีอำนาจชำระคดีเรื่องนา ศาลกลาโหม มีอำนาจชำระความที่เกี่ยวกับทหาร และชำระความพลเรือนด้วย เนื่องจากสมุหพระกลาโหมมีอำนาจหน้าที่บังคับบัญชาทหารบก ทหารเรือ และยังมีหน้าที่จัดการปกครองหัวเมืองฝ่ายใต้ด้วย ศาลกลาโหมจึงมีลักษณะเป็นทั้งศาลทหารและศาลพลเรือน ในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงในเรื่องการศาลทั้งหมด โดยให้ตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นและรวบรวมศาลซึ่งกระจัดกระจายสังกัดอยู่ในกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ เข้ามาสังกัดกระทรวงยุติธรรมจนหมดสิ้นทุกศาล ยกเว้นแต่ศาลทหารเพียงศาลเดียวที่ยังคงสังกัดกระทรวงกลาโหมอยู่เช่นเดิม และศาลในประเทศไทยได้แบ่งเป็นศาลกระทรวงยุติธรรมกับศาลทหารนับแต่นั้นมา

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้มีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลทหารบก ร.ศ. ๑๒๖ และพระธรรมนูญศาลทหารเรือ ร.ศ. ๑๒๗ มีศาลทหารบกและศาลทหารเรือตามลำดับ และในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลทหารบกว่าด้วยตำรวจภูธรรัตนโกสินทรศก ๑๓๑ กำหนดให้ตำรวจภูธรเป็นบุคคลที่อยู่ใต้อำนาจ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกประกาศกำหนดอำนาจ “ศาลทหารรักษาวัง” กำหนดให้ศาลทหารรักษาวังมีอำนาจพิจารณาคดีที่ทหารรักษาวังกระทำความผิดเป็นอาญาวัง ต่อมาพระธรรมนูญศาลทหารบก ร.ศ. ๑๒๖ ได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารบก พ.ศ. ๒๔๖๕ และในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกอำนาจศาลทหารรักษาวังไปรวมกับศาลทหารบก จากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้มีการรวมพระธรรมนูญศาลทหารบกกับพระธรรมนูญศาลทหารเรือเข้าเป็นฉบับเดียวกัน

โดยตราเป็นพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๗ จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ จึงได้ถูกยกเลิกไป และใช้บังคับพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ จนถึงปัจจุบัน^๓

๓.๒ ศาลทหาร ปัจจุบันจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ สังกัดอยู่ในกระทรวงกลาโหม มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบงานธุรการของศาล และศาลทหารสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ ศาลทหารในเวลาปกติ ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ และศาลอาญาศึก

๑) ศาลทหารในเวลาปกติ กล่าวคือ ระยะเวลาที่บ้านเมืองสงบสุขไม่มีศึกสงคราม แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ศาลทหารชั้นต้น ศาลทหารกลาง และศาลทหารสูงสุด

(๑) ศาลทหารชั้นต้น พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๗ ได้จำแนกศาลทหารชั้นต้นไว้ ๔ ศาล คือ **ศาลจังหวัดทหาร** ตั้งอยู่ในกรมพระธรรมนูญ ศาลจังหวัดทหาร มีตุลาการ ๓ นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา โดยเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร ๒ นาย ตุลาการพระธรรมนูญ ๑ นาย มีอำนาจพิจารณาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมียศเป็นทหารชั้นสัญญาบัตร แต่จะพิพากษาได้เฉพาะกรณียกฟ้องหรือลงโทษจำคุกแต่ละกระทงไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับเท่านั้น ถ้าเกินกว่านี้ศาลจังหวัดทหาร ไม่มีอำนาจพิพากษา ต้องส่งสำนวนให้ศาลมณฑลทหารหรือศาลทหารกรุงเทพ เพื่อพิพากษาต่อไป **ศาลมณฑลทหาร** มีตุลาการ ๓ นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา โดยเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร ๒ นาย ตุลาการพระธรรมนูญ ๑ นาย มีอำนาจพิจารณาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมียศทหารชั้นนายพลหรือเทียบเท่า ศาลมณฑลทหารไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาต้องนำไปดำเนินคดียังศาลกรุงเทพ นอกจากนี้ยังมีอำนาจพิพากษาคดีที่ศาลจังหวัดทหารไม่มีอำนาจพิพากษาและทำความเห็นส่งสำนวนมาให้

^๓กองพระธรรมนูญ กรมสารบรรณทหาร, เกร็ดความรู้ เรื่อง ศาลทหาร, หน้า ๔ - ๕.

ศาลมณฑลทหารพิพากษาด้วย **ศาลประจำหน่วยทหาร** มีตุลาการ ๓ นาย เป็นองค์คณะพิพากษา โดยเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร ๒ นาย ตุลาการพระธรรมนูญ ๑ นาย มีอำนาจพิจารณาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมียศทหารชั้นนายพลหรือเทียบเท่า และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่สังกัดหน่วยทหารโดยไม่จำกัดพื้นที่ **ศาลทหารกรุงเทพ** มีตุลาการ ๓ นาย เป็นองค์คณะพิพากษา โดยเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร ๒ นาย ตุลาการพระธรรมนูญ ๑ นาย มีอำนาจพิจารณาได้ทุกบทกฎหมายและไม่จำกัดพื้นที่

(๒) **ศาลทหารกลาง** เป็นศาลทหารชั้นอุทธรณ์ มีตุลาการ ๕ นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา ประกอบด้วย นายทหารชั้นนายพล ๒ นาย และตุลาการพระธรรมนูญ ๓ นาย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารชั้นต้น

(๓) **ศาลทหารสูงสุด** ตั้งอยู่ในกรมพระธรรมนูญ เป็นศาลทหารชั้นฎีกา มีตุลาการ ๕ นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา ประกอบด้วย นายทหารชั้นนายพล ๒ นาย และตุลาการพระธรรมนูญ ๓ นาย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารกลาง ซึ่งคดีที่ศาลทหารสูงสุดได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งเป็นอันถึงที่สุด

๒) **ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ** กล่าวคือ ในเวลาที่มีการรบหรือสถานะสงครามหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก คดีอาญาบางประเภทที่ดำเนินคดีในศาลพลเรือนต้องนำมาฟ้องต่อศาลทหารในเวลาไม่ปกติตามประกาศของผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึก เมื่อหมดภาวะการรบหรือสถานะสงครามหรือเลิกใช้กฎอัยการศึก ศาลทหารในเวลาไม่ปกติมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ค้างอยู่ในศาลหรือคดีที่ยังมิได้ฟ้องแม้ยังมิได้สอบสวนหรืออยู่ระหว่างสอบสวนก็ตาม

๓) **ศาลอาญาศึก** ศาลอาญาศึกเป็นศาลทหารอีกประเภทหนึ่งแยกจากศาลทหารในเวลาปกติและศาลทหารในเวลาไม่ปกติ การตั้งศาลอาญาศึกจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการรบ การสงครามเกิดขึ้น โดยตั้งศาลอาญาศึกในยุทธบริเวณ มีตุลาการ ๓ นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา ตุลาการต้องเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร และศาลอาญาศึกมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้นในเขตอำนาจได้ทุกบทกฎหมายและไม่จำกัดตัวบุคคล

๓.๓ **คดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร** พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๑๓ กำหนดให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญาในคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะที่กระทำความผิด และมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตลอดจนมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอื่นตามที่มีกฎหมายบัญญัติเพิ่มเติม เช่น พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ที่กำหนดให้ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกมีอำนาจประกาศให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้นในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึกและในระหว่างที่ใช้กฎอัยการศึกได้ เป็นต้น

๓.๔ **คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร** ตามมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดประเภทของคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารไว้ ๔ ประเภท ซึ่งเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปตาม มาตรา ๑๓

ประเภทแรก บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร กระทำผิดด้วยกัน ซึ่งอาจเป็นการร่วมกันกระทำความผิด หรือต่างฝ่ายต่างกระทำความผิด เช่น วิวาท ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน เป็นต้น

ประการที่สอง คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน เช่น ทหารลักทรัพย์ พลเรือนรับของโจร เป็นต้น

ประการที่สาม คดีที่ต้องดำเนินในศาลเยาวชนและครอบครัว

ประการที่สี่ คดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

๓.๕ บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร มาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้จำแนก บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารไว้ ดังนี้

๑) ทหาร หมายถึง ทหารประจำการและทหารกองประจำการ (ทหารเกณฑ์)

๒) นักเรียนทหาร หมายถึง นักเรียนนายร้อย นักเรียนนายเรือ นักเรียนเตรียมทหาร นักศึกษาวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า ที่มีอายุเกินเกณฑ์ที่จะต้องดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว และ

๓) บุคคลที่ไม่ได้เป็นทหาร หมายถึง ข้าราชการกลาโหมพลเรือนและลูกจ้างในสังกัด กระทรวงกลาโหมที่กระทำความผิดต่อหน้าที่ราชการทหารหรือความผิดอาญาอื่นในพื้นที่ทหาร บุคคลที่ต้องขังหรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารโดยชอบด้วยกฎหมาย และบุคคลที่เป็นเชลยศึกหรือชนชาติศัตรู

๓.๖ การดำเนินคดีในศาลทหาร ตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ศาลทหารใช้วิธีพิจารณาคดีตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ซึ่งออกตามกฎหมายฝ่ายทหารมาใช้บังคับก่อน ถ้าไม่มีจึงจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้โดยอนุโลม และถ้าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีจึงให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่จะใช้ได้ โดยศาลทหารในเวลาปกติ อัยการทหารหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้

แต่ถ้าผู้เสียหายมิได้เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารจะต้องมอบคดีให้อัยการทหารเป็นโจทก์ สำหรับศาลทหารในเวลาไม่ปกติหรือศาลอาญาศึกษาอัยการทหารเท่านั้นที่มีอำนาจเป็นโจทก์ ไม่ว่าจะผู้เสียหายจะเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารหรือไม่ก็ตาม

ศาลทหารในเวลาปกติและศาลทหารในเวลาไม่ปกตินั้นให้จำเลยแต่งทนายได้ แต่ในศาลอาญาศึกษาห้ามแต่งทนาย โดยในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป ก่อนเริ่มพิจารณาศาลจะต้องถามจำเลยว่ามีทนายหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการก็ให้ศาลตั้งทนายให้ แต่ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๕ ปี แต่ไม่ถึง ๑๐ ปี ถ้าจำเลยแถลงต่อศาลก่อนเริ่มพิจารณาว่าจำเลยยากจนและต้องการทนายก็ให้ศาลตั้งทนายให้

การพิจารณาและสืบพยานในศาลทหาร ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพหรือไม่ติดใจฟังจะไม่กระทำต่อหน้าจำเลยก็ได้ และถ้าปรากฏว่าข้อเท็จจริงในทางพิจารณาแตกต่างกับข้อเท็จจริงที่กล่าวมาในฟ้องเพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่กระทำความผิด หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก รับของโจร หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานโดยเจตนากับประมาท ไม่ให้ถือว่าต่างกันในเรื่องสาระสำคัญที่จะเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่าการที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงข้อต่อสู้

การอุทธรณ์และฎีกา คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารในเวลาปกติโจทก์หรือจำเลยอุทธรณ์หรือฎีกาได้ภายใน ๑๕ วัน ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการหรือผู้มีอำนาจสั่งลงโทษอุทธรณ์หรือฎีกาได้ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จำเลยฟัง สำหรับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารในเวลาไม่ปกติและศาลอาญาศึกษาหรือศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลอาญาศึกษาห้ามอุทธรณ์หรือฎีกา ในคดีที่ศาลทหารกลางพิพากษายืนตามศาลทหารชั้นต้นให้ยกฟ้องโจทก์โดยอาศัยข้อเท็จจริง หรือพิพากษายืนให้ลงโทษ หรือแก้ไขเล็กน้อย และจำคุกจำเลยไม่เกิน ๕ ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับแต่โทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี หรือศาลทหารชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แม้ศาลทหารกลางพิพากษาแก้ไขมาก็ตาม ถ้าศาลทหารกลางยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ ห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง และห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่มีได้ยกขึ้นมาว่ากันตั้งแต่ศาลทหารชั้นต้น เว้นแต่จะเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติอันว่าด้วยการอุทธรณ์และฎีกา

๔. พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

ตามที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ และประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ พร้อมออกประกาศคณะรักษาความสงบ

แห่งชาติกำหนดให้คดีความผิดบางประเภทต้องอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร^๔ ดังนั้น ศาลทหารจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้ด้วย

๑) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาทและผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๐๗ ถึงมาตรา ๑๑๒

๒) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๓ ถึงมาตรา ๑๑๘

๓) ความผิดตามประกาศหรือคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

๔) คดีที่มีข้อหาว่ากระทำความผิดฐานมีหรือใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิด ที่ใช้เฉพาะแต่การสงครามที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐ ไม่ว่าจะมิข้อหาว่ากระทำความผิดอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ที่กระทำตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ เวลา ๑๖.๓๐ นาฬิกา เป็นต้นไป

^๔ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่เกี่ยวกับการกำหนดให้คดีความผิดบางประเภทต้องอยู่ในอำนาจของศาลทหาร ได้แก่

๑. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๓๗/๒๕๕๗ เรื่อง ความผิดที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร ลงวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗

๒. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๓๘/๒๕๕๗ เรื่อง คดีที่ประกอบด้วยกระทำความผิดหลายอย่างเกี่ยวเนื่องกันให้อยู่ในอำนาจของศาลทหาร ลงวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

๓. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๔๓/๒๕๕๗ เรื่อง ความผิดที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร ลงวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗

๔. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๔๔/๒๕๕๗ เรื่อง ให้เรือนจำในสังกัดกรมราชทัณฑ์กระทรวงยุติธรรมปฏิบัติตามหมายของศาลทหาร ลงวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗

๕. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๕๐/๒๕๕๗ เรื่อง ให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนหรือวัตถุระเบิด ที่ใช้เฉพาะแต่การสงคราม ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗

(ข้อมูล ณ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗).

บรรดาคดีความผิดที่อยู่ในอำนาจของศาลทหารตามประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ดังกล่าวถ้าคดีใดประกอบด้วยการกระทำหลายอย่างเกี่ยวโยงกันแม้แต่ละอย่างจะเป็นความผิดได้ในตัวเองและไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารก็ให้อยู่ในอำนาจศาลทหารที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เว้นแต่เป็นคดีที่ต้องดำเนินในศาลเยาวชนและครอบครัว ทั้งนี้ โดยให้เรือนจำทั้งหลายที่อยู่ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามหมายของศาลทหาร

๕. บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลทหาร อันประกอบไปด้วยที่มาและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งศาลทหาร ตัวอย่างของศาลทหารในต่างประเทศ ความเป็นมาของศาลทหารในประเทศไทย ตลอดจนบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลทางวิชาการดังกล่าวจักเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อยในการที่ทำให้สังคมไทยได้เข้าใจเกี่ยวกับบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลทหารซึ่งเป็นศาลประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมประเทศชาติไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบทบาทอำนาจหน้าที่ของศาลอื่น ๑